

מאמר קדוש השם

(להרמב"ם זצ"ל*)

בחלחלה דבריו הלשון הזה אמרנו אין ראוי שנחפוס עליו עד שנשמע דבריו כולם, כמ"ס החכם משיב דבר בערם ישמע וגו' (משלי י"ח י"ג) וכאשר הבטנו דבריו עוד מעט מלאנוהו אומר דבר זה לשונו: שמי שאומר הדבר ההוא, אפי' קיים החורה כולה בסתר ובגלוי הרי זה גוי! אם כן אין אלל זה אך בשכל הפרש בשום פנים בין מי שאינו משמר שבתו מפני החרב ובין מי שאינו משמרו ברצונו. אחר כן מלאנוהו אומר כי נשיכנס אחד מהאנוסים בבית חפלתם והתפלל שם אפילו אינו אומר שום דבר ואח"כ יכנס בביתו ויחפלה חפלתו שהתפלה פשע הוא מוסיף בה ועבירה היא בידו, והביא ראיות על זה מדברי חו"ל כי שחיס רעות עשו עמי (ירמיה ב' י"ג) שהיו משתחווים לאלים ומשתחווים להיכל' (שהש"ר ח' ו') ולא היה הפרש אלל זה המפרש במי שהיה משתחוה לאלים ולהיכל על דרך כפירה למען עמא אח שם ה' ולחלל את שם קדשו ובין מי שנכנס בבית שידמה לאשר ידמה להשחלל בגדולת השם ולא יזכר בו ולא ייאר דבר שהוא הפך הדת בשום פנים והוא עם כלל זה מוכרח בהכנסו ומלאוהו כמו כן אומר שמי שיודה לאותו איש שהוא נביא אע"פ שהוא אנוס הרי הוא רשע ופסול מפסולי עדות דאורייתא והחורה אמרה אל חשתי ידך עם רשע (שמות כ"ג ח') אל חשתי רשע עד (ב"ק ע"ב ב') וכאשר שמענו גדופו וחרופו ואריותו לשונו בסכלות והוללות אמרנו אין ראוי עם כל זה שנחפוס עליו עד שנשמע סוף דבריו אולי יהיה כדבר שלמה טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז' ז') ומלאנוהו בחכמיות דבריו אומר שהמיינים והערלים יאמינו כמו כן שהם ימוחו ולא יודו לו בשליחותו וכאשר שמענו זה הבהלנו מרוב פלא ואמרנו המבלי אין אלהים בישראל, כשיהיה עובד ע"ו שורף בנו ובתו לנעבד ק"ו שנשורף אנחנו עצמנו בעבודת האל. או לשאלה או למענה! וכאשר ראינו ראשית דברו שלקח ראיה ממה שאינו נכנס עם דבריו וסופו שיישר בעיניו דעת המיינים והמורסים, אמרתי לקדו דברי האל חלחלה דברי פיהו הכלות ואמרת פיהו הוללות רעה (שם י' י"ג) וממה שראוי שחשבו שהאדם אין ראוי לו

אמר משה בן הרב הדיין מיומן הספרדי זצ"ל שאל שאל איש מאנשי דורנו לאיש מאנשי החכמה לפי דבריו ממי שלל קרה עליהם ממה שקרה על רוב קהלות ישראל מזה השמד המקום יבטלוהו על ענין השמד הזה אשר יכריחוהו בו להודות לאותו איש בשליחותו ושהוא נביא אמת. האם יודה האדם כזה בשביל שלא ימות וישמענו בניו ובנותיו בנשים, או אם ימות ולא יעיד לו העדות ההוא אחר שהוא מחויב בחורתי משה רע"ה ועדות ההוא ג"כ מביאה לענוב המתה כולו. וישן הנשאל על זה דבר חלוש אין לו טעם והוא סר הלשון והענין, סדר בו דברים יפסידוס אפילו הנשים חסרות המוח. והיינו משיבים חורף דבריו אע"פ שהוא ארוך וחלוש ועמוס, לולא חמלתנו על החסד אשר נחמסד בו עמנו האל ית' כלומר הדבור בלשון: כמו שאומר ית' בחורתינו הקדושה מי שם פה לאדם (שמות ד' י"א). לפיכך ראוי לו לאדם שיחמול על דבורו ויחר מחמלתו על ממונו ושלא ירבה בדבור וישמע הענין. וכבר גנה החכם ע"ה רבוי הדברים ומעט הענין ואמר כל החלוש ברוח ענין וקול כסיל ברוב דברים (קהלת ה' ב') הלל חרטה לך גם ריעי איוב בהרבותו לדבר אמרו הרוב דברים לא יענה ואם איש שפתיים ידק (איוב י"א ב') איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל (שם ל"ד ל"ה) והרבה כמו זה. ומפני שידעתנו באמיתת הענין הזה ולא נסבול אותו בסכלות האיש הזה ראיתי שמוכר קלת חורף לשונו לבד ונחסר מה שזולת זה ממה שאינו ראוי לענות עליו ואע"פ שכל דבריו בהצננות הם ממה שאין ראוי לענות עליהם. ומזה שהוא אומר שמי שהורה לו בשליחות כבר כבר בנה אלהי ישראל. והביא ראיה על זה ממה שאמרנו חו"ל כל המודה בע"ו כאלו כופר בכל החורה כולה (ספרי שלח לך סי' קי"א והריות ח' א') ולא היה אללו זה ההקש הפרש בין מודה לע"ו בלי אנוס אלל ברצון נפש כירבעם וחרביו ובין שיאמר על איש מבני אדם שהוא נביא בהכרח מפחד החרב. וכאשר ראינו

(* מובא במש"ץ סימן ס"ג ובדפי"ש משונה י"א)

אגרות הרמב"ם

לך פה אליהו ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי לצבות כי עזבו ברייך בני ישראל. אמר לו שמה ברייך אמר לו אף מנבחרותיך הרסו. אמר לו שמה מנבחרת אמר לו ואת נביאיך הרגו בחרב. אמר לו והרי אתה קיים אמר לו ויאמר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתי. השיבו הקב"ה עד שאתה מלמד חובה על ישראל לא היה לך ללמוד על אומות העולם שיש להם בית הועד בית לע"ז וחלמד חובה על ישראל שאמר (ישעיה י"ז ב') עובדות ערי ערוער. לך שוב לדרך מדברה דמשק. כל זה מובן להכמים במדרש חזית (א' ו'). וכמו כן ישראל בזמן ישעיה מרמזים כמו שאתה (א' ד') היו גוי חוטא עם כבד עון והיו בהם עובדי ע"ז כמו שאמר (כ"ו ח') ואחר הדלת והמזוזה שמה זכרויך והיו בהם כמו כן שופכי דמים כמו שאתה (א' כ"א) איכה ביטה לזונה וגו' ועשה מרמזים. וכמו ש מחללי שם שמים כמו שאמר (כ"ב י"ג) אכול ושחה כי מחר נמות. ובזו מצות ה' כמו שאמר (ל' י"א) סורו מי דרך הטו מני ארץ השביתו מפניו את קדוש ישראל. ועם כל זה בשביל שאמר ובחוקך עם עמא שפתיים אכני יושב (שם ו' ה') מיד ויעף אלי אחד מן השרפים עד והטאתך תכופר (שם פ"ו ו'). ולא כופרה עד שהרגו משה כאשר אמרו ע"ה (סנהדרין ק"ג ב'). וכאשר עמד המלאך ולמד חובה על יהושע בן יהוידק בשביל בניו שהיו נושאים נשים שאינן ראויים לכהונה הרחיקו האל כמו שאמר (זכריה ג' ב') יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הצומר בירושלים הלא זה וגו'. אם כך נעשו עמודי עולם משה אליהו ישעיהו ומלאכי שרת שנשאלו בעדת ישראל מעט דברים כ"ש קל מקלי עולם יתיר לשונו על הקלות ישראל הכמים ותלמידיהם דהיינו ולוים לקרא אחס פושעים ורשעים וגוויים ופסולי עדות וכו' פריס בה' אלהי ישראל. ומוחב הדבר הזה בכחב ידו ומה יהיה עושו. והם לא מרדו באל לבקשת ערבות והנאה ולא עזבו הדת ורחקו ממנה להשיג מעלה ותענוג הזמן כי מפני הרבות נדדו מפני חרב נעושה ומפני קשת דרוכה ומפני כובד מלחמה. ולא ידע זה האיש שאלו שאינם פושעים צדונים לא יעזבם האל ולא יעשם ולא בזה ולא שקץ ענות עני כמו שאמר ע"ה (ב"ר פס"ה) וירח את ריח בגדיו (בראשית כ"ז) אל תקרי בגדיו אלך בוגדיו. אלך אמר כל מה שאמר ובהם מלבו. ומן המפורסם ג"כ שרבי מאיר נתפס בעד שמד מן השמדות שנהרגו בהם חכמי ישראל ואמרו לו ומכירו הלא אתה מאיר ואמר איני ואמרו לו אכול מזה אם איך מישאל והיה

לדבר ולדרוש באזני העם עד שיחזור מה שרצו לדבר פעם ושנים ושלוש וארבע ושנה אוחזו היטב ואח"כ ידבר וכן אמרו ע"ה (ב"ר פכ"ד) והצילו רחיה משלון הכתוב או ראה ויספרה הבינה וגם הקרה (איוב כ"ח כ"ו) ואח"כ ויאמר לאלהם (שם פסוק כ"ח). זה נאמר על מה שצ"ך לאלהם לדבר בו בפיו ואולם מה שיחוק האדם בידו ויכתבו על הספר ראוי לו שיחזירו אלף פעמים אילו יחכן זה. וזה האיש שלא עשה דבר מזה אבל כתב אלו העניינים הנכבדים בטופס ולא ראה לכתבם חללה ולחנקם מפני שהיה דברו אצלו בלי ספק בענין שלא היה צריך לחזור עליו ומסרו ביד אים שיטוט בם בכל עיר ובכל מדינה והאפילו בם לבות בני אדם שלא חשך ויחשיך.

ועתה אחחיל לבאר גודל (הטעות) מה (שיפל) [שנכתב] צד. העני הזה ומה שעשה צלמו והוא לא ידע, ואיך חשב לטעות טובה אהת וקנה רעות רבות, והביא ראיות רבות שאין כענין והאריך לשנו והלך אחר לשון העט. ואומר שהמפורסם בדברי ר"ל שישראל בימי משה קודם לאחס ממזרים הפסידו דרנס והפרו ברית מילה ולא היה בהם מחול אלא שבט לוי בלבד עד שצאה מצות פסח ואמר האל למשה כל ערל לא יאכל בו (שמות י"ב מ"ח) וגוים בעשיית המילה. כך אחח"ל משה היה מל ויהושע פורע ואהרן מוץ ואספו ערלות חמרים חמרים והיה דם מילה מתערב בדם פסח, ובזה היו ראויים ליגאל. והוא דבר האל ית' ליהוקאל (י"ו ו') ואראך מחבוססה דמין (שה"ש רבה א' י"ב ומילתא ב' פ"ה). ואמרו ע"ה שהם קלקלו בעריות לדבר ה' ית' (יהוקאל כ"ג ב') בין אדם שחיס נשים בנות אם אחת היו (יומא ע"ה א'). ועם היוחס בזה הענין הרע בשביל שאמר משה רבינו עליו השלום והן לא יאמינו לי (שמות ד' א') האשימו ה' על זה ואמר לו משה הם מאמינים בני מאמינים דכתיב (שם פסוק ל"א) ויאמן העם, ובני מאמינים דכתיב (בראשית ט"ו ו') והאמין בה' וישעשה לו לזקה. אבל אחת אין סופך להאמין דכתיב (במדבר ג' י"ב) יען לא האמנחס בי להקדישי ועגם לאלתר כמו שביארו ע"ה (שבת ל"ו א') החוטר בכשרים לוקה בגופו מנה לן ממהט. וכמו כן ישראל בימי אליהו היו כולם עובדי ע"ז ברצון בעוונותיהם לבד ז' האלפים כל הברכים וגו' וכל הפה אשר לא נקל לו (מ"א י"ט י"ח) ועם כל זה נשעמד ללמוד חובה על ישראל בחורב כמו שאמר (שם פ' ט' ו') ויאמר מה

מגורוח קשות ורעות ומכללם היה שלא יסגור אדם את פתח ביתו כדי שלא ייחד להתעסק בשום מצוה ועם כל זה לא קראום חז"ל לא גויים ולא רשעים אלא לדיקים גמורים והסתמנו בעלם והוסיפו בימי חנוכה על הנסים עד ורשעים ביד לדיקים. ולולא שהסכמו בחללת דבריו שלא מכיר כל דברי זה המעתיק מלין השמעתי לך והייתי מאריך איך יוכל אדם ערכו לזה השיעור עד שידבר כדברים האלה וישלח ידו ויכתב ויענה כשישאלו שאל בעד שלהם אחת כמו שזכרנו השיב עליהם חסבות שאינן בעיניו והביא ראיות בעדים וזממין ובמקלל אביו ואמו ובמנות לית ובחרום בשור וממור ובברבעת בהמה כאלו הושאל ממנו שיחבר לו אזהרות ימנה בהם כל המצוות. ואמר כמו כן שישמעאלים יש להם ע"י במיכה ובמקומות אחרים כאלו השואל שאלהו אם יעלה לחוג למיכה או לא ואמר כמו כן שהמשוגע הרג מישראל כ"ד חלף כאלו השואל שאלהו אם יהיה לו חלק לע"כ ורבים כמו אלה. ובאמת היה ראוי לאיש הזה להחבון בדברי שלמה ע"ה אל חבהל על פיך ולבך אל ימהר להויתא דבר לפני אלהים (קהלת ה' א'). שאלו החבון הוא בפסוק הזה היה יודע כי כל מי ששייב על שאלה או יבין באיסור והיתר שהוא מויתא דבר לפני אלהים לא היה נופל במה שפלו. והסם יודע ועד ודי בו [שאליו הוא] חרף ויחר ממה שחרף והוסיף בדברים יותר ממה שהוסיף לא חזיקנו זה ולא בקשנו עור לעצמו בשום פנים אבל אמרנו נשכנה בבשנתו ותכסנו כלימחנו כי לה' אלהינו חטאתו אכחנו ואזנתו והייתי מוסיף לו בעיני גדולה ומעלה ואומר כי לשם שמים נחכון לפי שאנו מכירים חלהל לאל ערכנו ולא נסכל אותנו ידענו ה' רשענו עון אבותינו כי חטאתו לך ולא היה ראוי לנו לחפוש לולא שהוא כתב דברים לא היה ראוי לנו להחפש ממנו ולהתריס לו, והוא אמרו שמי שהפלה מאנשי השמד אין לו שגר בחפלה ההיא ועצירה היא צידו. וידענו כי כל מה שיחזר בספר בריא הוא או מולה, אין ספק שיפורסם בידי בני אדם והוא מה שהרבה בדעות הנפסדות באנשים לפי שאין ציך וצין הדעת הנפסדת אלא מה שיוחק על ספר ומעשה לו כתב צלי ספק, לפיכך חשדו שחגיג המעשה ההיא המשיבה מחארי ה' ביד עם החרף וימלא שאין לו שגר בחפלה ולא יחפלה וכמו יחר המצות אם יעשם שלא יהיה לו שגר במעשה אחת מהם. והגני מבאר עתה במה שפלו בו זה המוסיף להבהיל. כבר באר הספר שאחאב

לפניהם חזיר ואמר להם אוכל בראון והראה את עצמו כאלו הוא אוכל ולא אכל כמו שאמרו ע"ה (ע"י י"ח ב' וקהלת רבה ז' י"ב) ואין ספק שר' מאיר אלא זה הלוע היודע אמתת החורה גוי הוא מפני שקך נכתב בחבורו שמי שהוא בגלוי גוי ובסתר ישראל הרי הוא כגוי מפני שעבודת האל אלא הוא בסתר והסתיר אותה כר' מאיר. ומהמפורסם כמו כן שר' אליעזר נחפס למינות אשר הוא יותר קשה מע"י וזה שהמינים יכריחם האל יתלוצץ בדחות ואמרו אויל המתעסק בהם משוגע הלמד אותם והם יבעלו הגבוהה לגמרי, והיה ר' אליעזר ידוע גדול בהכמות ואמרו איך תהיה במדרגת החכמה אל מה שחביבה ותלמין בדת, וענה אותם דבר והראה כאלו הוא מלמין באמונתם והיחה כונחו במענה ההוא לאמונת האמת לא לולתו זה המעשה הוא בחדש קהלת (א' ה' ע' ע"י י"ו ב') ח"ל, מעשה בר' אליעזר שחפס לשם מינות והעלה הגמון לבירה אמר לו זקן כיואל כך יעסוק בדברים הללו אמר לו נחמן עלי הדיין סבר אוחו הגמון שעליו הוא אומר והוא לא נחכון אלא לשם שמים אמר לו אוחו הגמון רבי האיל והאמתני אף אני הייתי חמה לו אפשר שזה עושה אחר הדברים הללו אמר לו דימוס הרי אחת פעור. הנה כבר החבאר לך שר' אליעזר הראה להגמון שהוא מין ולבו מסור לשמים ומינות גדול מע"י כמו שהחבאר בכל החלמוד ואין ספק שר' אליעזר אלא זה הכשר פסול כמו שהוא כתב בחבורו. והסמך הזה אשר נאחזו בו אין אנו מראים בו שאנו עובדים ע"י אלא שנאמין מה שהם אומרים בלבד וכבר נחאמין אללם שאין אנו מאמינים זה בשום פנים אלא שנרמה בו המלך ויפחחוהו בפייהם ובלשונם יסבו לו. וידוע הוא מה שקרה על ישראל בימי נבוכדנאצר הרשע ושכל מי שהיה צבבל סגד לאלל מלבד חגייה מישאל ועוריה כמו שאמר האל ית' עליהם (ישעיה כ"ט כ"ב) לא עשה יבוס יעקב ולא עשה פניו יחורו ואולי החרס והמסגר היו בכלל מי שסגד אם היו אז צבבל ואולם לא ראינו מעולם מי שקראם לא רשעים ולא גויים ולא פסולי עדות ולא חשב ה' יחברך עליהם עון עובדי ע"י מפני שהיו אנוסים וכך אמרו עליהם הללו (מגילה י"ב ב') הם עשו לפנים אף אני אעשה עמהם לפנים בימי חנוך. ואולם האיש ההוא אין ספק שהוא ירא האל הוי רב את יולרו חרש את חרשי אדמה היאמר חמר ליוורו מה תעשה וגו'. וידוע הוא כמו כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה

אגרות הרמב"ם

בחק הבורא ית' ואמר שהוא יענוש על מעשה המצוות וכה דבר שחפלה אחד ממנו עבירה היא ועל כמו זה אמר שלמה (קהלת ה' ה') ואל תאמר לפני המלמד כי שגגה היא:

ובאשר ראינו הדבר הזה המפליא אשר הוא חולי העיניים שמתי ידי לקבץ סמים ובשמים ראש מספרי הקדמונים אשר מהם מרקחת קילורית מועיל למחלה היא וארפאה זו בעורת השם: וראינו לחלק דברי בזה הענין לחמשה מינים: המין הראשון בחלוקת המצוות בעת האונס: המין השני בגבול חלול השם ועונשו: המין השלישי במדרגת הנהגים על קדוש השם והאנוסים באונס השמר: המין הרביעי בענין הזה מכללות השמדות ומה ראוי לאדם לעשות בו: המין החמישי בספור איך יזאת לאדם שימור בזה השמר המקום יבטלוהו אמן:

המין הראשון בחלוקת המצוות בשעת האונס לשלשה כללים מהמצוות והם ע"ו וגילוי עריות ושפיכות דמים: הדין בהם הוא שכל זמן שיאנס על אחת מהן הוא מזה שיהרג ואל יעבור בכל זמן ובכל מקום ועל איזה ענין שיהיה: אונס אמרי בכל זמן ר"ל בין בשעת השמר ובין שלא בשעת השמר, ואמרי בכל מקום ר"ל בין בליעוהו בין בפרהסיא, ואמרי על איזה ענין ר"ל בין נחכוהו להעבירו בין שלא נחכוהו להעבירו יהרג ואל יעבור: ואלו המצוות כולם מלבד אלה השלשה הם אנוס עליהם אונס יביט אם להנחת עגמו נחכוהו יעבור ואל יהרג בין בשעת השמר בין שלא בשעת השמר בין בסתר בין בפרהסיא, וראינו לדבר זה צ"ב בן סורר ומורה: (סנהדרין ע"ד ב') והוא אסתר פרהסיא הואי אמרו אסתר קרקע עולם היא רבא אמר הנחת עגמו שאני דאמר רבא האי גוי וכו' וקיימא לן הלכה כרבא: א"כ הנה נחבאר לך שכל זמן שנתכוון להנחת עגמו יעבור ואל יהרג אפילו בפרהסיא ובשעת השמר: ואם נתכוון להעבירו יביט כמו כן אם היה העת ההיא שעת השמר יהרג ואל יעבור בין בלעוהו בין בגלוי, ואם היה שלא בשעת השמר אם היה בסתר יעבור ואל יהרג, ואם היה בפרהסיא יהרג ואל יעבור: וזה חורף לטוים בענין זה (שם שם ע"א) כי אחא רב דימי אמר ר' יוחנן אפילו שלא בשעת השמר לא אמרן ללא בלעוהו אבל בפרהסיא אפילו מזה קלה לא יעבור מדרבנן וכך אמרו מאי מזה קלה וכו' ואמנס פרהסיא ר"ל עשרה מישראל וכך אמרו אין פרהסיא פחות מעשרה וכולם מישראל (שם שם ע"ב):

בן עמרי הכופר באל ועוד ע"ו שהעיד השם עליו רק לא היה נלחאב (מ"א כ"א כ"ה) כשם ב' שעות והני לפי שאמרו חז"ל (חענית כ"ה ב') בטלה גזרה מעליו כמו שאמר (מ"א כ"א כ"ט) ויהי דבר ה' אל אליהו החשבי הראיה כי נכנע אהאב מפני יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימי בני אביא הרעה על ביחו ולא קפה הקב"ה שר חעניחו: ועגלון מלך מואב שהר לישראל לפי ששם כבוד לאלהי ישראל כשאר לוי יהוד דבר אלהים לי אליך מלך (שופטים ג' י"ט) ועמד מהכסא גמלוהו האל גמול טוב ושם כסא שלמה שהוא כסא ה' כמו שאמר (דה"א כ"ט כ"ג) וישב שלמה על כסא ה' וכסא המלך המשיח מורשו כי רוח המואביה היחה בחו וכן אמרו ע"ה (נזיר כ"ג ב') ועוד גם חנמוהו ע' ילקוט במקומו) ולא קפה הקב"ה שכו: ונבוכדנצר הרשע שהרג מישראל כחול אשר על שפת הים ושרף בית הדום רגליו של אלהיו בשביל שרף ד' פטיעות להקדים שם המקום לשם חוקיהו כמו שאמרו (סנהדרין ל"ו ה') רטע בתריה ד' פטיעות היה גמולו שחלף מ' שנה כמו שחלף שלמה ולא קפה הקב"ה שכו: ועשו הרשע שהעיד השם באיבוהו שאמר (מלאכי א' ג') והא עשו שחתי, ובארו חז"ל רוע פעליו ואמרו (ב"ב ע"ו ב') ובארו היוס עבר ה' עבירות הרב את הנפש ועבד ע"ו ובעל נערה המאורסה וכפר בחיית החמים ושט את הבכורה נחעטף בטליוהו וכנס אל יחבך אביו אמר לו אבא יש מעשר למלך אמר לו כמה בני מדקדק במצוות, ועם כל זה כשהחויק במצוה אחת והיא כבוד אב והיא שכו שנתן לו השם מלכות בלי הפסק עד שיבא מלך המשיח כמו שאמרו ע"ה אין בן דוד בא עד שיטול עשו שכו כבוד אב ואם נדכתיב (זכריה ב' י"ב) אשר כבוד שלחני אל הגויס: וזה דבר חז"ל (בבבא מקמוהו) אין הקב"ה מקפח שכו כל בריה אלא יגמול לעולם על פעולות הטוב לכל מי שיעשהו ויענוש על מעשה הרע למי שיעשהו כל זמן שיעשהו: ואם אלו הכופרים המפורסמים יגמלו ה' גמול טוב על מעט מועיר ממשעה הטוב, ישראל שניאנסו באונס השמר ועושים מצוות בסתר איך לא יגמלו ה' על כך ולא יהיה הפרש אללו בין עושה מצוה או אינו עושה בין עובד אלהים לאשר לא עבדו: וכו' יראה מדברי זה האיש אלא שחפלה לעשה עברה וכך כתב ואמר כי שחיס רעוה עשה עמי: וכבר נחבאר לך טעוהו ושהוא לא סר חמוד מהיות מנגה אחי זמנו עד שעבר זה לדבר בחק החכמים ז"ל כמו שביארנו ולא זה בלבד אלא אף

גדול • ואשוב לענין דברי קדושת השם הוא הפך חלול השם וזה שהאדם כשיעשה מצוה מן המצוות ולא יערב עמה כוונה מן הכוונות לאלה להבטח ה' יתעלה ועבודתו לבד הנה הוא קדש את השם ברבים, וכמו כן אם ישמעו ממנו שמועות טובות קדש את השם כמו שאמרו (שם) בזמן שאדם וכו' עד ויאמר לי עבדי אחיה ישראל אשר כך אהפכתי • וכמו כן אדם גדול כשימנע עלמו מן העניינים שהם מנוערים אלל בני אדם ואע"פ שאינם בענייני מנוערים קדש את השם כמו שאמר (משלי ד' כ"ד) ולווח שפחים הרחק ממך • וחלול השם הוא עון גדול יענש בו שוגג כמזיד כמו שאמרו עליהם השלום (אבות ד' ד') אחד שוגג ואחר מזיד בחלול השם • וכל העוונות יאריכו לאדם עליהם חוץ מחילול השם שאין מאריכין לו וכך אמרו (קדושין מ' א') אין מקיפין לחילול השם מאי אין מקיפין אין עושין לו כחומי המקיף כלומר שיעשו ממנו מעט • וכל המחלל שם שמים בינו לבין עלמו הקב"ה נפרע ממנו בגלוי כמו שאמרו (אבות שם שם) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי • והענין הזה יתר מכל העונות ואין יוס הכפורים ולא יסורין ולא תשובה מכפרין אלא כולן חולין ומיתה מכפרת • כמו שאמרו ז"ל (יומא שם שם) מי שיש בידו חילול השם אין כח בתשובה ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן חולין ומיתה מכפרת שאמר (ישעיה כ"ב י"ד) ונגלה באזני ה' לצלות את יעקב העון הזה לכם עד תמותו • וכל זה כשיהיה מחלל שם שמים ברצונו כמו שכתבתי • וכמו שחילול השם הוא עון גדול כך קדוש השם הוא מצוה גדולה וגומלין לו טובה הרבה מאד • וכל איש מבני ישראל חייב בקדוש השם כמו שאמרו בספרא חז"ה' אשר הולאתי אחכם מאריך מזרים להיות לכם לאלהים (ויקרא כ"ה ל"ח) על מנת שתקדשו שמי ברבים ואמרו בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין ע"ז ב') בעי מיניה מר' חז"ה' דבן ישראל לל ארץ צעיר דמלווה הוא על קדושת השם דכתיב (ויקרא כ"ב ל"ב) ונקדשתי בחוך בני ישראל •

דמין השלישי במדרגת ההרגים על קדושת השם והאנוסים באונם השמתי • דע כי בכל מקום שאמרו בו חז"ל יתרגו ואל יעברו את ישראל כד קדש את השם ואם היה צעורה מן ישראל כד קדש את השם ברבים כמו חנייה משאל ועזריה ודניאל וצדקה הרגו מלכות וצדקה בני חנה ושאר ישראל ההרגים על קדושת השם

המין השני בגבול חלול השם ועגשו חלוק יחלק לשני חלקים כללי ופרטי, האחד מהם שיעשה אדם מצוי אדם עבירה להכעיס לא יעשה להענוג או ערבות שימלא במעשה ההוא אלא להיוחה קל ונבזה בעיניו הנה זה כבר חלל את השם והוא אמרו ית' (ויקרא י"ט י"ב) לא תשבעו בשמי לשקר וכו' זה מעשה אין שום הענוג והנאה נמצא בו ואם עשה אותו בפרהסיא הוא מחלל שם שמים בפרהסיא וכבר ביארנו שכל מקום שנאמר פרהסיא ר"ל עשרה מישראל • והשני שישחל האדם מעלמו שלא יתקן פעולותיו הגשמיות עד שיגלו אל ההמון ממנו ספורים מנוגים מאוד ואע"פ שלא עשה עבירה כבר חלל את השם מפני שראוי לאדם שישמור מפני אדם מעבירות כמו שימור מה שיש בוין בוראו כמו שאמר ית' (במדבר ל"ב כ"ב) והייתם נקיים מה' ומישראל • וכך אמרו ביומא (פ"ו א') רב נחמן בר יצחק אמר כגון דאמרי אישי שרי ליה מריה לפליא ואמרו עוד כגון שהצריו בושין משמועתו • והפרטי יחלק לשני חלקים, האחד שיעשה איש חכם מעשה שהוא מותר לכל אדם אלא שאיש כמוהו אינו ראוי לעשות כמעשהו מפני שהוא ידוע במעשה חסד והוא מבוקש ממנו יותר מולחו זה כבר חלל את השם • זה מאמר רב בגבול חלול השם (שם שם) כגון אלא דשקילנא בשרא ולא יתיבנא דמי לאלתר • כלומר שאדם כמוהו לא היה ראוי לו שיקח דבר עד שיתן דמיו חיקף שהוא לוקח ולא יאחר אע"פ זה המעשה מותר לכל בני אדם וכמו כן מאמר ר' יוחנן כגון אלא דמסינא ד' אמוח בלא תפלין וכו' ענין זה שאדם כמוהו לא היה ראוי לו שיעשה זה ובכל החלמוד אדם השוגג שמי • והשני שיהיה אדם חכם מתנהג עם בני אדם הנגה פחותה וכעורה במקחו ובמחרכו ובמשאו ובמתנו ויקבל בני אדם כעם ובציון ולא תהיה דעתו מעורבת עם הבריות ולא יהיה עם בני אדם מתנהג במדות יקרות והגונות הנה זה כבר חלל את השם • וכך אמרו ע"ה (שם שם) בזמן שאדם קורא וטובה ואין נושא ונותן באמונה ואין דבור בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו וכו' • ולולי פחדתי מהאריכות והיציאה מכוונת דברינו פה הייתי מבאר לך איך ראוי לאדם שינהג עם בני אדם ואיך יאוח שיהיה כל פעולותיו וכל דבריו וקבלותיו לבני אדם כולם עד שישבחהו כל מי שידבר עמו או יתערב בו ומה ענין אמרם נושא ונותן באמונה ומה ענין דבורו שיהיה בנחת עם הבריות ואלו לא יספיק בזה אלא חבור

אגרות הרמב"ם

י"ב) ולא תשבעו בשמי לשקר ומללה את שם אלהיך
 אני ה'. עם כל זה לשון המטה (נדרים ג' ד') מודרין
 להרצין ולחרמין ולמוכסין שהיא חרומה בית שמאי
 אומרין בדרך ובית הלל אומרין בשבועה ואע"פ
 שהעניינים האלה הן מבורחין בעינין ואין לריך להביא
 ראיות עליהן בשום פנים כי איך יושם דין מי שעשה
 [באונס שזה עם מי שעשה] ברצון ואמרו ח"ל יעבור
 ואל יהרג. וראה זה האיש יותר יקר מהחכמים ויותר
 מדקדק במצות והתיר עלמנו למיתה בפיו ובלשונו וקדש
 את ה' לפי דבריו והוא חוטא ומורד במעשיו והוא
 מחייב בנפשו לפי דברי ה' ית' (ויקרא י"ח ה') אשר
 יעשה אוחס האדם ומי בהם ולא שימות בהם (סנהדרין
 ע"ד א' ועוד).

והחזין הרביעי מענין זה השמד צין השמדות ומה
 שראוי לאדם שיעשה בו. דע שכל השמדות
 שהיו בזמן החכמים היו מלווים בה לעבור על המצות
 והיה גם עשיית מעשה כמו שאמרו בחלמוד שלא
 יתעסקו בחורה ולא ימולו את בניהם או שיבעלו
 נשים נדות. ואולם זה השמד לא יחייבו עשיית מעשה
 זולת הדבור בלבד ואם יראה אדם לקיים ח"ל מצות
 בסתר יקיים ואין אדם לו אלא אם הקרה עלמו בלא
 אונס שיחלל שבת והוא אינו בכך אונס, כי זה האונס
 אינו מחייב לשום אדם מעשה אלא הדבור בלבד וכבר
 נתאמת אללם שאין אהנו מחייבים באוחו הדבור ואינו
 בפי האומרו רק להגלל מן המלך כדי להפיס דעתו
 בדבורים מן הדבור וכל מי שנהרג כדי שלא יודה
 בשליחות אוחו האיש לא יאמר עליו אלא שעשה הישר
 והטוב ויש לו סקר גדול לפני השם ומעלתו במעלה
 עליונה כי הוא מסר עלמו לקדושת השם ית' ויחעלה
 אבל מי שבא לישראל אוחו אם יהרג או יודה אומרין
 לו שיודה ולא יהרג אבל לא יעמוד במלכות אוחו
 המלך אלא ישב בביתו עד שיילא אם הוא לריך
 ומעשה ידיו יעשה בסתר כי מעולם לא נשמע כמו זה
 השמד הנפלא שאין כופין בו כי אם על הדבור בלבד
 ולא יראה מדברי ח"ל שיאמרו יהרג ואל יעבור
 ואל יאמר דבר אחד שאין בו מעשה. אבל יהרג
 כי אשר יחייבו לעשות מעשה או על דבר שהוא מותר
 עליו. וריך מי שעבר עליו זה השמד להחנה באלה
 העניינים שאני מניע, שישם צין עניו לעשות ולקיים
 מן המצות מה שהוא יכול ואם אירע לו שעבר הרבה
 או שחלל שבת לא יעללו מה שאינו מותר לעללו ולא
 יאמר מה שעברתי עליו יותר גדול מזה שאני מהר

הרחמן יקום נקמת דמיהם בקרוב ובעדם נאמר
 (תהלים ל' ה') אספו לי חסידו כורתי בריתי עלי זבח
 ואמרו ח"ל (שה"ש רבה ב' ז') השבעתי אתכם בנות
 ירושלים וגו' השבעתי בדורות של שמד בלבוש ששפו
 לי לבושי ועשימי לביוס או בזילות השדה ששפכו דם
 עלי כדם לבי ואלי ועליהם הוא אומר (תהלים מ"ד
 כ"ג) כי עליך הורגנו כל היום. ואם שיכנה האל
 לעלות במעלה עליונה הוא כולו שנהרג על קדושת
 השם אפילו היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו
 הוא מעולם הבא ואפילו לא היה תלמיד חכם וכך אמרו
 ע"ה (פסחים ל' א' ע"ט) מקום שהרגו מלכות עומדים
 אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם כנון ר' עקיבא
 וחבריו וכו' דאיכא חורה ומעשים טובים אלה הרוגי
 לוד. ואם לא יהרג אלא עבר מפני האונס ולא נהרג
 לא הטיב לעשות והוא מחלל שם שמים באונס אמנם
 אינו חייב עונש מכל השבעה [מיני עונשים וכו' ד'
 מיתוח ב"ד כח מיתה בדי שמים ומלקוח]. שלא
 מנאו בכל החורה כולה לא בקלות ולא בחמורות
 מקום שחייב ה' גבול מגבולי העונש לאונס אלא
 לעושי ברצון כמו שאמר (במדבר ט"ו ל') והנפש אשר
 חטאה ביד רמה וגו' ולא שהיה אונס. וכך אמרו בכל
 החלמוד (נדרים כ"ו א' ועוד) אונס דאורייתא הוא
 דחייב (דברים כ"ב כ"ו) כי כאשר יקום איש על רעהו
 ורצחו נפש כן הדבר הוא וברוב המקומות אמרו אונס
 רחמנא פטריה ולא יקרא לא פושע ולא רשע ולא פסול
 לעדות אלא אם קן עשה עבירות יפסל גם לעדות
 אלא שהוא לא קיים מצות קדוש השם ולא יקרא שמו
 מחלל שם שמים ברצון בשום פנים. אמנם מי שיאמר
 או שיעלה בדעתו מפני שאמרו ח"ל יהרג ואל יעבר
 שאם עבר שיהיה חייב מיתה זה עונת גמורה שאין
 הדבר קן אלא כמו שאספר. זה שהוא מזה שיהרג ואם
 לא נהרג אינו חייב מיתה ואפילו עבד ע"ל באונס אינו
 חייב כרת וכו' שלא יהרגוהו בית דין זה העיקר הוא
 מבורר בחורה כהנים אמר השם יתברך בנותן מורעו
 למויך (ויקרא כ' ה') ונחתי את פני בלוש ההוא
 ולא אונס ולא שונג ומוטעה אחר שאונס ומוטעה לא
 יחייב כרת אע"פ שאם עושה במוד וברצון חייב כרת
 וכו' עבירות שיחייב על זדונם וברצון מלקוח ארבעים
 שלא יחייב אם עשה באונס במלקוח בשום פנים.
 וחלול השם בלאו הוא כמו שאמר השם ית' (ויקרא
 כ"ב ל"ב) ולא תחללו את שם קדשי וידע הוא כי
 שבועת שקר הוא חלול השם שכתוב בחורה (שם י"ט

בזמני ביתו ובזמני אינה עננה לפי האמת אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלהים כפרו. ואין ראוי אללי מי שיטען זאת הטענה כדי לרחות מעל נפשו, אלא יגלה למקום ראוי ולא יעמוד בשום פנים במקום השמד וכל העומד שם הרי הוא עובר ומחלל שם שמים והוא קרוב למייד. אבל אלה שמפתין עצמן ולומרין שיעמדו במקומו עד שיבא המלך המשיח לדרך המערב [ואז יהיו] יולאין והולכין לירושלים איני יודע איך יבטל מהם זה השמד אלא עוברין הן ומחטיאין וזלזן (ובראיון) (ובכחוחן) אמר הכיבא ע"ה (ירמי' ו' י"ד) וירפאו אח שבר בך עמי על נקלה לאמר שלום שלום ואין שלום. כי אין זמן לביאת המשיח עד שחולין זו ולומרים עליו הוא קרוב או רחוק וחיוב המצות אינו חלוי בביאת המשיח אלא אהנו מחויבים להחמיק בחורה ובמצות ושחדל להשלים עשייתן ואחר שיעשה מה שאהנו מחויבים אם יזכה ה' לנו או לבני בנינו לראות המשיח הרי זה טוב יותר, ואם לא לא הפסדנו כלום אלא הרחנו בעשייתנו מה שאהנו מחויבין. אבל אם יעמוד אדם במקומו שיראה כי החורה חפסוק והמין יאבד בעבור השנים, והוא אינו יכול להעמיד דחו ויאמר אשאר אני עד שיבא משיח ואזא מזה שאני בו, אין זה כי אם רוע לב ואבוד גדול ובעול הדת והדעת זו היא דעתי והשם יודע האמת.

הרמישי אפרש בו איך ראוי לאדם לראות את עצמו בצלה ימי השמד. חייב הוא כל מי שאינו יכול ללכת מפני משאלות לבו וסבות סכנת הימים ועמד באותן המקומות שיראה נפשו מחלל שם שמים לא ברצון ממש אבל קרוב הוא להיות ברצון והוא מוקף מלפני המקום נעש על רוע מעשיו ועם זה יהיה בדעתו אם עשה מצוה מן המצות שהקב"ה מפיל שכרו עליהם שהוא לא עשה אלא לשמים בלבד ואינו מבקשו כדי להחגלל ושיראה שהוא עושה מצוה ואינו דומה שר מי שעושה מצוה בלא פחד לשכר מי שעושה אותה והוא יודע שאם יודע בו יאבד נפשו וכל אשר לו. ועל דמיון זה הזמן אמר השם (דברים ד' כ"ט) כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. ואעפ"כ לא יפנה אדם ממהשבתו עד שהוא יולא מחוץ הגלילות שקפץ עליהם השם וישחדל בכל ילחיו. ונ"כ אינו ראוי להרחיק מחללי השם ולמאוס אותם אלא מקרבים ומזרחם לעשיית המצות וכבר פירשו ח"ל שהפושע אם פשע ברצונו כשיבא לבית הכנסת להחפלה מקבלין אותו ואין נוהגין בו מנהג בזיון וסמכו על זה מדברי שלמה ע"ה (משלי ו' ל) אל יבחו לגנב

ממנו אלא יזהר מכל מה שהוא יכול. וחדע שצריך האדם לידע. עיקר מעיקרי הדת; והוא שירבעם בן נבט והדומין לו ופרעין ממנו על עשיית העגלים ועל בעול ערובי חבשילין והדומה לו. שלא יאמר אדם קים ליה דברבה מיניה לא יאמר זה אלא בזמני אדם בעולם הזה אבל השם יתברך נפרע מבני אדם על החמורות ועל הקלות וזמן שר על כל דבר שטוין. על כן צריך האדם לידע שכל עבירה שיעשה ופרעין ממנו עליה וכל מצוה שיעשה מקבל עליה שר ואין הדבר כמו שחשב. והענה שאני יועץ לנפשי והדעת שאני רואה בה לי ולאחובי ולכל מבקש ממני ענה שילא מאלה המקומות ויך למקום שהוא יכול להעמיד דחו ולקיים תורתו בלא אונס ולא יפחד ויעווב ביתו ובניו וכל אשר לו כי דת ה' שהחיל אותה גדולה וחיובה קודם לכל המקרים הבזוים בציוי המשכילים שהם אינם עומדים ויראה ה' היא שעומדת. ולא עוד אלא אפילו היו שתי מדינות מישראל אחת מהם יותר טובה במעשיהם ובמנהגותיהם ויותר מתקדקת ונכנעים למצות מן האחרת שחייב ירא ה' ללכת מצוה שמעשה אינם כל כך [וכוונת] לאותה מדינה טובה וכבר האירונו ח"ל אל ידור אדם במדינה שאין בה עשרה חסידים והביאו ראייה על זה מסודם דכתיב (בראשית י"ח י"ב) אולי ימלאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה. וכל זה כשיהיו שני מדינות ישראל אבל אם היה המקום מן הגוים, ישראל העומד שם על אחת כמה וכמה שהוא חייב ללכת מצוה מקום וללכת למקום טוב וישחדל לעשות ואעפ"י שמפיל עצמו בסכנה עד שינאל מן המקום הרע שאינו יכול להעמיד דחו כראוי ויך עד שיגיע למקום טוב. וכבר פירש על ידי הכיבאים שכל הדר בין הכופרים שהוא כמותם (ש"א כ"ו י"ט) כי גרשוני היום מהסתפה בגלחתי ה' לאמר וגו'. הנה שקול דירתו בין הגוים כאלו עובד אלהים אחרים. וכן חייבו הכסידים ויראי השם שימאסו הרע ועשויו וכן אמר דול ע"ה (תהלים קל"ט כ"א) הלא משאך ה' אשנה ובחוקומיך תחקותט וגם אמר (שם קי"ט ט"ג) חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך. וכן מצונו באברהם אבינו ע"ה שמאם משפחתו ומקומו וצרה לנפשו להגלל מדעת הכופרים. וכל זה אם לא יכופו אותו הכופרים לעשות מעשיהם שצריך האדם ללכת מצויהם אבל בשופין אותו לעבור על אחת מן המצות אסור לעמוד באותו מקום אלא ילא ויניח כל אשר לו ויך ביום ובלילה עד שימאס מקום שיהא יכול להעמיד דחו והעולם גדול ורחב. והחללות מי שטוען

אגרות הרמב"ם

כי יגובז למלא וגו', אל יבחו לפוטעי ישראל שהן באין
בסתור לגובז מצות. ומיום שגלינו מארצנו לא פסק ממנו
שמד כי מנעורינו גדלו ככז ומבטן אמנו הנחנו ובכל
התלמוד אומר שמדא דעביד ובטיל. השם יבטלהו מעלינו.

נשלם מאמר קדוש השם.

תשובת הרמב"ם ז"ל

למר יוסף בן גאבר מאנשי בגדד על אגרת שנכללו בה שאלות (*).

שויתי ה' לנגדי תמיד. הגיעה אלינו אגרת הזקן הנכבד
היקר התלמיד מר יוסף בן אבן אלבער ל"ע
הידוע אבן גבאר והוא זוכר שהי' עם הארץ. אבל נחבאר
לנו במכתבו שיש לו השתדלות חזקה על תלמוד תורה
וזהו הרבה מחמסק בפירוטיו למשנה ושאינו מבין
החבור שחברו ר"ל משנה חזרה בשביל שהוא בלשון
עברי. וזכר לנו ג"כ ששמע מתלמידי הכמנים. ישמרת
אורס. שיש שם בצגדד שחפשו עלינו אוחס הדברים
שזכרם ובקש להשיב להם ולחלה פנינו שנכתוב לו
בכתב ידיו כדי לסייעו על התלמוד ואנחנו עושים זה.
החלה מה שאתה לריך לידע, השם יחמיד ערכך ויוסיף
בהללחתך. שאינך עם הארץ אלא תלמידו
ואהובו אהה, וכל מי שמבקש להדבק בתלמוד תורה,
ואפילו הבין פסוק אחד או הלכה אחת. ואין הפרש
שהבין אוחו הענין מלשון קודש או מלשון ערבי או
מלשון ארמי הכונה היא הבנת ענינים בכל לשון שיהיה
וכל שכן הפירושים והחיבורים. והעיקר היא שחמסק
בלמוד. וכל מי שמינה התמוד או לא למד דבר מעולם
נאמר בו כי דבר ה' בזה, וכן כל המתעלל מן החוספת
ואפילו היה חכם גדול הוא מתבטל עשה של תלמוד תורה
שהיא כנגד הכל, ובכלל אומר לך שלא תצוה עמך ואל
חתיאש מן השלימות. גדולי הכמנים החמילו התלמוד
הם גדולים בשנים מאוד והי' מהם מה שהיה. וראוי
לך גם כן שתלמוד זה השעור מן החבור מלשון הקודש
שהברנו בו החבור כי הוא קל להבין וקרוב להתלמד
מאוד. ואחר שתחמק בצפר אחד תבין כל החבור

כולו. ואינו רוצה בשום פנים להוציאו ללשון ערבי לפי
שכל נעימותו יפסד.
ואני מבקש עתה להחזיר פירוש המשנה וספר המצות
ללשון הקודש. וכל שכן שאחזיר זה החבור ללשון
ערבי ואל חבסק זה ממני כלל, ועל כל פנים אחינו
אחה השם יסייע אותך ויחך השלימות האמתית ויקבץ
לך הללחת שני העולמות. אבל מה ששמעת אוחס
אומרים שאנחנו הרחקנו תחיית המחיס ר"ל חזרה נפש
לגוף, זה הולאת שם רע גדול עלינו והאומר זה עלינו
או שהוא איש רשע ערום מוציא מדבריו מה שלא
אמרנו. או איש סכל נחקקה עליו להבין מדבריו העולם
הבא וחושב שהוא תחיית המחיס. וכבר חיברנו בזה
הענין מאמר להבנת זה הטעות והוא בלא ספק יגיע
לכם ויסיר מעליכם כל ספק בזה הענין (*). וזכרנו לנו
ג"כ שחפשו עלינו אמרנו שהמילה אמנם אהנו ולטויו
בה על ידי משה רבינו ולא ע"י אברהם אבינו. ואמרו
שאלו י"ג בריחות שנגזרו עליה אמנם היה עם אברהם.
וזה המאמר מאמרו סכלות גדולה וראיה עליו שלא ידע
דבר מעקרי הדת ומאמריו הוא האמת שאין בו ספק.
שתרי"ג מצות שחמרו למשה בסיוי בכללם היא המילה
וגיד הכנה אבל הדבר כמו שחמרו ז"ל נכתב במקומו.
ואמנם אהנו הולכים אחר מה שנטויו בסיוי שזכר
לנו איסור גיד הכנה המוקדם והמילה המוקדמת. וי"ג
בריחות הנזכרים במילה ראוי לשאול אלו הסומים שרואים
להדמות לבעלי העינים לומר להם, אם הנחובים שיש
באותה הפרשה י"ג בריחות נאמרו לאברהם וזכרם

(* הוא מאמר תחיית המחיס.)

(* מובאה במ"מ ובכ"מ פ"ו מהלכות סוכה ה' ז'.

דחה עצמן. לפי שענין הטומאה והטהרה זולת האסור והמוחר אלל הרבנים, זה מנהגינו המפורסם בכל ארצותנו וכלל ארצות לרפח והוא דין החלמוד ועליו מצינו בני ארץ ישראל כולם בעת שהיינו בבייתם, אבל אנשי מזרים מצינו אותם נועים בזה לדברי מינות והולכים אחר סדור הקראים. אם כן הוא מנהג אנשי ארצכם כמו אנשי מזרים אצלנו לא נזהר עליכם שחסרו ממנה ולא אטעה אצלכם בהוספת השימור והבדלת הגדה, ואין בזה אלא חיוב מה שאינו חייב, אבל על חנאי שימנו שבעת נקיים ושיחפפו ויטבלו במי מקוה. אבל אם הוא מנהגם ג"כ שמשחמרים שלא חגע כסף [בסף] ולא חלך על כך וכך והם רחוצות בין השמשות ואינן טובלות במי מקוה זו מינות גמורה לא מנהג וראוי להתרחק מזה הדבר ולהסירו ולהכריח בני אדם על דין החלמוד לא יותר כמו שעשינו אצלנו בארץ מזרים. ולא הספיק לנו ההנהרה בלבד עד שהחרמנו בספרי חורות בכל בתי כנסיות* וכאצנו הסכמות בזה והיה החכם שחרורה כל אשה שלא חממה ז' נקיים או חבעל הטבילה או תרחוק בלבד כמו שעושים הקראים ואפילו עם הטבילה. ואמרנו להם שהנגיעה בצגדים ובמאכלים הוא מותר, אבל תשאר על מנהגם, ומי שרוך להסיר יחיר, ומי שימאס הדבר מפני זוהמא או מפני תוספת סייג כדי להתרחק מן הגדה יש לו לעשות, אבל אם הוא סובר איסור במאכל או במשחה שחגע בו הגדה ונתרחק ממנו מפני האיסור יאל מכלל הרבנים וכפר בחורה שבע"פ. זהו מה שנפרסם מהוראותינו ותעשנו בזה הענין, זה כולו אמת מבואר לא יחלוק על דבר ממנו אלא או סכל או מי שאינו מדקדק בחורה ומגנה האמתיות אלל ההמון, ואם יאמר עליו זולתו זה אחד מן המגיים אשר שקר.

אבל הליצה שנותבים עליה פסוקים אינו מותר לעשות, ואותם הפסוקים ראוי לזכותם ולגומם וכבר נשאל זה הדבר ממנו והשבנו עליו בחשובה אין ספק שהגיע אליכם**.

ומה ששאלה שאבאר לך איך היא השחרות הנפש בעולם הזה, כל מה שאפשר לנו לומר בו ולהקריבו להבנה כבר אמרנוהו בזה שחברנו. ואני איערך שלא תעסוק באלו העמוקות לפי שמליצות הדברים הנפרדים מן הגלגלים איך הוא, יקשה ליורו מאוד על כל בעלי החכמה המפורסמים ולפיכך הם

אברהם ונחשם וכשנא משה רבינו העחיק אותם הפסוקים שנחשם אברהם ונחשם בחורה כמו שנותבים שר בני אדם דברי זולתם וסרזו זולתם, או אם אלו הכתובים הנזכרים בחורה נאמרו למשה מפי הגבורה: וכל מי שלא יאמין שאלו הפסוקים עם כל החורה כולה נאמרו למשה מפי הגבורה הוא בכלל האומר אין חורה מן השמים. ומאין היינו אצלנו יודעים אלו לא ידע משה רבינו מה שנאמר לאברהם אבינו בעת שנלטה על המילה. ואמנם נודע לנו זה ממה מסיני, א"כ עיקר זו המלצה וחיובה ממה, ואלו הי"ג בריחות ממה נלטינו ממה שהודיעו השם, זה הדבר מבואר ולא יחלם אלא על מי שלא עיין ולא השכל בלימודי עיקרי הדת והאביד כל ימיו בשריגים. ואין בחורותנו חילוק. חורה נזה לנו משה כולה מורשה מהש"ת, וכל מה שיש בה ממה שקדם לזולתו כמו ז' מנחות לנה ומילה לאברהם, לא להאמן בו אצלנו מפני שהדבר הוא מוקדם אלא מפני הצוי האחרון המיוחד בזה אצלנו קהלת יעקב וההארכה בזה יש בו איבוד הזמן.

וזכרת שגינו עליו החרת ההליכה בנהרות שמימיהם הרבה בשבת, אמת שהוא מותר בלא ספק. ומה שזכרת שהם חשבו שאני אמרתי חמומין דרבנן והם דלורייחא, וכבר הגיע אלינו דבר ראש השיבה י"ז וידענו שהוא טעה מאוד ולא נסחל בדברינו ולא הבין עניינו בשום פנים והביא דברים רחוקים וכבר השיבונו אותו ע"ז בחשובה ארוכה* וכבר נחזו אותה החלמידים והוא בדיהם דומה למאמר ונתפרסמה. וכלי ספק שהגיע אליכם השאלה הראשונה והחשובה עליה בביחור ההליכה בנהרות ורליותנו ע"ז ותפישות וקושיות ראש השיבה י"ז עלינו בלשוננו וחשובותנו השיט בביאור מה שנסתפק עליו מדברינו, והמופת אל אמתה שהורינו בו החלה בהיות זה ספיקה דרבנן ומותר.

ומה שזכרת ממה שגינו עליו שהחרנו שבעת ימי נקיים שחשב האשה צביחה, אינו יודע מה הוא ענין זאת המלה אצליכם, אם הוא ענינו שחגע בבעלה אפילו באצבע קטנה או תאכל עמו ותשחה עמו בכלי אחד, או שחשעה אחת מג' דברים שהם רחיצת פניו ידיו ורגליו, והלעה המטה בפניו, ומחנת הכוס לו, זה אינו מותר אלא אחר שבעת ימים וטבילה במי מקוה. ואם הענין הזה שחשעה שר העסקים כמו הליכה והבישול או שחגע בצבד או תל דעל מחללת זה מותר ואפילו בימי

* תשובות הרמב"ם סימן קמ"ט.

** תשובות הרמב"ם סימן ז'.

* תשובות הרמב"ם סימן קכ"ו.

המפורסמים אלא כמה שהוא מוסכם העיון, וכבר בארנו עקר זה הדבר בהלכות ק"ש ותפלה באור שלם יבינה כל בעל עיון.

ואמנם היוצר אני רואה כשם שמתפלל אוחז ש"ך כך מתפלל אוחז היחיד, וכבר אמר זולתינו מן הגאונים ז"ל זולת זה ונתלו באמרם אין היחיד אומר קדוש, ורוב גאונינו מן המערב על דעתנו לפי שזה הוא מספר מה שאומרים המלאכים, והקדושה שאין היחיד ראו לאמרה הוא שיכוין הוא להקדוש כמו שאמר השליח לבור בחפילה נקדישך ונעריךך, וכבר כתב זה המאמר וראיתו אכן נאסוס ל"ע תלמיד רבינו נסים בספרו שחבר בחפילה ובלי ספק שהוא מזוי אלליכס.

ובל מה שזכרתי מאהבתנו והוספת בה, יש לך שטר גדול לפי שהיא אהבה לשם שמים והוא נמשכת אחר מה שראית מדברינו בחורה שהוא מאלל השי"ח ח"כ עיקר זו אהבה היא לשם, וכן חייבים אנו לאהוב את השם בכל לב ובכל נפש ומחוקק אהבתו ראו לנו לאהוב מצוינו ואוהרותיו, ולאשיה יהודעים אוחס והמלמדים אוחס ואמנם מה שהגיע לנו, ולאפשר שהיה אמת, ושלא יהיה אמת, שיש שם מי שמדבר עליונו רעות והוא מבקש להחכבד בקלנו ויאל משיעת הראוי בחבורנו, ושמענו שאתה מחית בידם קלח מחוי, והתקוממת בזה קלח התקוממת, אל חעשה דבר זה, ואנחנו מוחלים לכל מי שיעשה זה בשביל סלוחותיו וכל שכן מי שיש לו בזה חועלה ולא יזיק לנו אנחנו וכופין על מדת הדוס זה נהנה חיה לא חסר. וכס"כ שהנהגה בזה לא כלום לזה האומר בשביל מה שיעלנו בעיני היושבים לפניו מן השלימות והוא חכם ושהוא חופש על מי שיחשב בו שבני אדם נסמכין עליו, וכס"כ אם היחה התפיסה בחכמה וזדעת, חיה כולו מועיל למי שעושה בעולם הזה, ויועילנו אנחנו גם כן בעולם הזה ובעולם הבא. ואמנם מעולם הבא מבואר, והעולם הזה מפני שכל מי שמבקש להעלים מה שגלהו אמנם מוסיף לו גלוי.

ויוחר מכל זה שאתה מביא על עולמך מריבות ורעות שאין בהם לורך ואנחנו לא נבקש סויע מאדם ומניה כל אדם עס מה שירגה לעלמו, והש"י יעזור לורך על רצונו וישים כל מעשיו ומואמריו לשמו. ושלוורך ירבה ושלוס כל הזקנים והחלמידים יברכס אלהינו.

משה בר מיימון ז"ל.

(* עינין בחלק הראשון בחדושים ד' כ"א.

מכחישים בו ולא ידמו אלא שהוא גשם וכל שכן למתחילים ומי שלא קדם לו חינוך, ואל תזייר בדעתך אלא כמה שאתה יכול להבינו ולא ישם [זיוק] לך בדחך שחסבור שבני עולם הבא הם גופות, עד שיחקיים לך היטיב מילאוחס. ואפילו חסבור בהם שהם אונלים ושוחים ומולידים בשמים העליונים או בגן עדן כמו שנאמר לא יזיק לך זה בדחך שיש דברים רבים הוסכלו והם יותר מבוארים מזה, ולא חזיק סכלוחס בעיקרי הדת, אבל יהי בו הכחשה דברי המעתיקים לפירוש האמתי שאמרו אין בו לא אכילה ולא שחיה שמחייב ממנו הסחלקות מילאוח הגוף כמו שבארנו בזה המאמר האחרון שגייע לכס בלא ספק.

ותפלת חעניח לורך מקבלים החעניח שיאמר למחר לחענה או מה שדומה לזה, ונראה שהראוי לאמרו אחר תפילת המנחה לפי שכן יראה מהירושלמי, ואס (או) אמרו בעטס החפילה בשומע חפילה כמו שזכרנו בחבור בספר אהבה. ואמנם ענינו לא יאמר אלא מליל החעניח.

ואמנם הערבה אני רואה שאין ראוי להוסיף בה על שני בדים כמו שאין ראוי להוסיף על לובב אחד ואחרוה אחר. וזולתינו מן הגאונים מתירים הוספת הערבה כמו שמוחר להוסיף בהדם, ואנחנו אין דבריהם אללינו חוק אלא הוספת ההדם מלאוהו כתוב ר"ל בהושעא (*). וכל דבר שלא נמלא אוחז כתוב בבאור לחכמים שהוא מותר שאיר אוחז על גבולו בלי חוספות ולא גרעון מפני שאין הפרס אללינו בין החוספת על הדבר המוגבל או בין החסרון ממנו וכשלא נעשה אלא שני בדים קיימו מזה מן המובחר ר"ל שאין בה חשש חוספת ולא גרעון זו הוא דעתנו, ומי שרואה להלך אחריה ילך. וממה שזכרתי ממה שגנו עליונו רואה קרי בליל העוס ואמנם זה שראה קרי עעון טבילה ואנחנו לא נעניח בגנות ההמון ולא נתלה במאמרים

(* הב"מ פ"ו מהלכות לובב מביא תשובה זאת שזכינו לשון קלח ותנה על ה"ה שכתב שלא מלינו בגמרא היחר תוספת אלא בהדם ואמר כי לא מלינו זה בגמרא, וכראה דבנות ה"ה היחה מדאמרינן סוכה ל"ד אמר לנו שמואל להבנו דמוכני אבא אשון וניינו וכו' ופיקו ולדרוש לנו כר' עקיבא וכו' אלמלא דאפילו אי סבירא ל' כר' עקיבא דבחד בני אס"ה מהדר אתלתא אלמא דבהם מוסיפין, ואלו זה בנות רבינו באמרו הוספת ההדם מלאוהו כתוב וכדומה כתב הר"ן שם דגם על ערבה מוסיפין משום דהוא לכוני כדעת רבינו לגביל בחידושים דף ס"ג והביאה הב"מ שם ודו"ק. אב"א.